

Carsten Lehmann Sørensen:

Det grønlandske EF-medlemsskab

Efter en præcisering af Grønlands statsretlige stilling gennemgås udviklingen i holdningsmanifestationerne over for Grønlands EF-medlemsskab op til den folkeafstemning, politikerne har forpligtet sig til senest i 1982. Et nej til fortsat medlemsskab er sandsynligt, men hvordan bliver mulighederne for, at stå uden for EF, spørges der. Ved besvarelsen heraf vurderes Grønlands specielle nordatlantiske position, økonomisk og sikkerhedspolitisk. En af artiklens centrale vurderinger er, at Grønland har andre muligheder end et fuldgyldigt EF-medlemsskab: EF nærer intet ønske om at "straffe" Grønland for en eventuel udmeldelse, og med de forhandlingsressourcer (fiskerirettigheder, råstoffer), Grønland besidder, udgør de norske, islandske og færøske aftaler med EF realistiske modeller for en løsere fremtidig grønlandsk tilknytning til fællesskaberne.

1. Grønlands statsretlige position

Det hele startede i Slagelse i sommeren 1376. Her traf de danske herremænd sammen for at vælge ny konge efter Valdemar Atterdag. Der var rod i arvefølgen, men efter gentagne udsættelser måtte en efterfølger findes. Det blev Oluf, søn af den norske kong Håkon og den danskfødte dronning Margrethe, og da Oluf beklageligvis kun var 6 år, måtte moderen overtage det faktiske styre. I 1380 døde Olufs far, og i en alder af 10 år blev Oluf dansk-norsk unionskonge, herunder herre over Island, Færøerne og Grønland, koloniseret af norske vikinger i landnamstiden omkring årtusindskiftet.

I 1814 måtte Danmark afstå Norge til Sverige, men i sejrstrusen efter Napoleonskrigene "glemte" svenskerne at gøre krav på de tre nordatlantiske samfund. Islænderne stred bravt indbyrdes om øens fremtid, men slog sig i 1918 foreløbig til tåls med at blive en suveræn stat i personalunion med Danmark. Færøerne fik i forbindelse med 1849-grundloven status som selvstændig valgkreds med et vist selvstyre. Grønland, genopdaget af Hans Egede og 200 år senere i 1921 anerkendt som dansk højhedsområde, blev genstand for en bitter dansk-norsk fejde med norsk besættelse af Nordøstgrønland og en afgørelse i dansk favør i 1933 ved Den internationale Domstol i Haag.

Under 2. Verdenskrig blev forbindelsen mellem de tre nordatlantiske ø-områder og Danmark afbrudt. I 1944 etablerede Island sig som selvstændig stat med britisk-amerikansk garanti af øens sikkerhed. Færøerne var på nippet til at følge det islandske eksempel, men flertallet foretrak selvstyre inden for rigsfællesskabet, formelt blåstemplet i foråret 1948. Grønland kom under amerikansk protektion og i 1941 afsluttede den danske gesandt i Washington, Henrik Kauffmann, en traktat med den amerikanske regering, der fik ret til at etablere "forsvarsområder" på enhver lokalitet på Grønland. Traktaten blev ikke ophævet efter krigen, men blev fra 1949 reelt en del af Atlantpagten.¹ Aftalen om dansk-amerikansk fælles forsvar af de grønlandske polarområder blev med vedtagelsen af den nu gældende 1953-grundlov suppleret med Grønlands "ophøjelse" til en del af det danske rige.² Dette markerede starten på en eksplosiv socio-økonomisk udvikling eller omvæltning, der en generation senere foreløbig er resulteret i en grønlandsk hjemmestyreordning. Efter færøsk forbillede er Grønland fra foråret 1979 "et særligt folkesamfund inden for det danske rige", hvor grønlandske anliggender varetages af det grønlandske hjemmestyre inden for rigsenhedens rammer (Hjemmestyrelovens paragraf 1).

2. EF-folkeafstemninger i 1972 og 82

Grønlands tidligere statsretlige stilling svarende til et dansk amt indebar i sin konsekvens blandt andet, at Grønland blev tilsluttet en række internationale organisationer qua dansk medlemskab af eksempelvis Forenede Nationer, Europarådet, Nordisk Råd osv. og måtte følge Danmark ind i andre, hvis danskerne besluttede sig herfor. Specielt blev et dansk medlemskab af De europæiske Fællesskaber (EF) aktualiseret fra 1960'ernes begyndelse. I 1961 og i forbindelse med de følgende forhandlingsrunder, i 1967 og 1971, meddelte det grønlandske landsråd, at Grønlands indtræden i EF kunne accepteres under forudsætning af "fortsat beskyttelse af grøn-

1) På grundlag af de udenrigsministerielle arkiver i Washington, delvis offentliggjort i Foreign Relations of the United States, er forhandlingspositionerne gennemgået af Niels Amstrup, Grønland i det amerikansk-danske forhold 1945-48, Institut for Statskundskab, 1977, 20p.

2) Grønlandske politikere blev kun i et vist omfang taget med på råd, se A. Kjær Sørensen, "Ophævelsen af Grønlands kolonistatus - et grønlandsk krav?", Historie, Jyske Samlinger, 1977, pp. 159-90.

landsk fiskeriterritorium".³

Landsrådets stillingtagen var imidlertid uden statsretlig betydning, også da et nyvalgt landsråd i 1972 frarådede grønlandsk EF-medlemskab. Den 2. oktober deltog den grønlandske vælgerbefolkning på lige fod med den danske, og 9.386 eller 71 pct. stemte nej, 3.905 eller 29 pct. stemte ja, og valgdeltagelsen var 55.7 pct. Uanset grønlandernes forholdsvis lave valgdeltagelse var resultatet ensbetydende med den politiske realitet, at grønlanderne mod deres vilje måtte følge danskerne ind i det europæiske samarbejde på godt og ondt. Hermed var grundlaget skabt for en ny folkeafstemning om Grønlands eventuelle udtræden af EF.

Allerede i januar 1973 blev det grønlandske hjemmestyreudvalg sat i gang og forberedte det videre arbejde i den dansk-grønlandske hjemmestyrekommission. Som andre forfatningsgivende forsamlinger blev hjemmestyrekommissionen sammensat af repræsentative politiske ledere, der under neutralt formandskab af jura-professor, Isi Foighel, forhandlede sig frem til konsensus om en ny "grundlov" med en vidtgående decentralisering og spredning af den politiske magt som grundprincipper.

Hjemmestyret i form af et folkevalgt landsting og en ansvarlig lokalregering, landsstyret, blev gennemført ved en folkeafstemning den 17. januar 1979. Valgdeltagelsen var 63.3 pct., og for stemte 70.1 pct. Modstanderne fandt enten ordningen for vidtgående eller ikke vidtgående nok. Den 4. april 1979 blev det første landstings 21 medlemmer valgt, og et par måneder senere optog det nye landsstyre kontakt med danske myndigheder om at fremskynde overførslen af beføjelser på sagsområder for handel, undervisning, kultur, socialvæsen, råstofforvaltning og boligstøtte.

Færøernes landsting har gennem årene haft ret til at udpege to medlemmer af "Danmarks riges delegation" til Nordisk Råds årlige sessioner. Allerede på Stockholm-sessionen i foråret 1979 anbefalede den danske statsminister en tilsvarende repræsentation for det nye grønlandske landsting, men gik på Reykjavik-sessionen i marts 1980 et ikke uvæsentligt skridt videre ved at tale om selvstændig repræsentation for Færøerne og Grønland.⁴ Også Ålands-øerne har

3) EF-Kommissionen, Grønland og EF, København, 1978, p. 4.

4) Anker Jørgensen forlod hurtigt brugen af ordet "selvstændig", men forinden havde hans udtalelser vakt opsigt langt uden for de nordiske cirkler, se for eksempel Agence Europe, 4. marts 1980.

hjemmestyre i forhold til Finland, hvorimod det samiske befolkningsislæt især i Norge og Sverige søges integreret mest muligt. De to lande har følgelig vendt sig stærkt imod at bruge Nordisk Råd til at fremme decentraliserings-tendensen i de nordiske samfund. Uanset udfaldet af denne diskussion har det nye grønlandske hjemmestyre fået den danske regerings støtte. Spørgsmålet bliver herefter, om Grønland også vil følge det færøske eksempel i forholdet til EF og finde en løsere tilknytning end medlemskab?

Statsretligt har Grønland mulighed herfor. Efter hjemmestyrets ikrafttræden fra maj 1979 forbliver Grønland en del af det danske rige, og kun sagsområder, der alene vedrører Grønland, kan overføres til hjemmestyret. Dette gælder eksempelvis ikke udenrigs-, sikkerheds- og valutapolitik, hvilket kunne tolkes i retning af, at Grønland ikke kan gå egne veje i EF-spørgsmålet. For at bremse ethvert tilløb til tvivl har den danske regering imidlertid udtrykt sig definitivt gennem statsministeren og grønlandsministeren: "Når hjemmestyret er indført, kan grønlænderne selv ud fra egne erfaringer med EF afgøre, om man vil trække sig ud af fællesskabet eller vælge at forblive som medlem".⁵

3. EF-valget på Grønland

Hverken i forhold til Grønlands sikkerhedspolitiske eller udenrigsøkonomiske status havde EF-valget den 9. juni 1979 nogen særlig betydning. I det samlede EF-område havde godt 180 millioner vælgere muligheden for at deltage i et såkaldt direkte valg af Europa-Parlamentets 410 medlemmer. Gennem adskillige møder på højeste plan i 1975-76 blev mandattallet pr. medlemsland fastlagt. Mange sindrige fordelingsforslag blev fremlagt, indtil medlemslandene efterhånden blev enige om en fordelingsnøgle svarende til afstemningsreglerne i Ministerrådet, hvorefter landene kategoriseres som store, mindre, små og mini. De fire store lande skulle hver have 81 mandater, Belgien og Holland hver 25, Danmark og Irland hver 15, medens størthertugdømmet Luxembourg måtte klare sig med 6. Ved stadig fastholden af ønsket om at reservere ét mandat for den grønlandske befolkning lykkedes det regeringen at opnå en andel på 16 mandater til det danske kongerige takket være en generøs gestus fra det belgiske.

5) Her citeret fra civildommer J. Kisbye Møllers dobbeltartikel i Weekendavisen Berlingske Aften, 4. og 15. maj 1979.

Inden den danske regering i september 1977 fremsatte forslag til valglove for hhv. Danmark og Grønland, gav det grønlandske landsråd - med 9 stemmer mod 7 - tilsagn om at ville støtte EF-valgets afholdelse. Valgloven blev vedtaget i december og foreskrev simpelt flertalsvalg i Grønland som én valgkreds.⁶

Som påpeget i debatten op til EF-valget er Europa-Parlamentet ikke et parlament i form af et lovgivende organ, men en parlamentarisk forsamling med visse rådgivende og kontrollerende beføjelser samt medansvar for EFs fælles budget på ca. 150 milliarder kroner, hvoraf 3/4 fortsat anvendes til landbrugspolitiske støtteordninger. Det første direkte valg gav ikke i sig selv Europa-Parlamentet ændrede beføjelser, og Parlamentets noget brogede aktivitet i dets første leveår tyder ikke på nogen markant ændring af Europa-Parlamentets beskedne rolle på denne side af det næste direkte valg i juni 1984.

Hvorfor blev EF-valget overhovedet afholdt? Blandt andet for at sætte gang i den offentlige debat om europæiske samarbejdsformer nu og fremover; og for at tvinge de politiske partier til at formulere en EF-politik og forklare og forsvare denne politik over for deres vælgere. Ikke mindst i Grønlands meget nye partipolitiske landskab blev EF-valget en udmærket anledning til at få standpunkterne klart markeret og få en vælgermæssig afprøvning af deres gennemslagskraft.

I årene frem til det første landstingsvalg havde en kreds af borgerligt-liberale politikere normalt flertal i det gamle landsråd. Under ledelse af Lars Chemnitz, landsrådsformand 1971-79, organiserede man sig inden for rammerne af et politisk parti, Atassut, der ideologisk minder om det danske Venstre, men i praktisk politik udmærket har kunnet samarbejde med det danske Socialdemokrati. Atassut accepterer hjemmestyret, men understreger den fundamentale betydning af et fortsat rigsfællesskab med Danmark i betragtning af øsamfundets svage økonomi.

Atassut opstillede i april 1979 Jørgen Hertling, tidligere politimester på Grønland og Atassuts leder i Danmark, som kandidat ved EF-valget. Hertling præciserede Grønlands fortsatte medlemskab af

6) Flere oplysninger findes i artikel af Carsten Lehmann Sørensen, "Danmarks første direkte valg til Europa-Parlamentet", Dansk Udenrigspolitisk Årbog 1979, Dansk Udenrigspolitisk Institut, Samfundsvidenskabeligt Forlag, 1980, pp. 84-111.

EF som en videreudbygning af de hidtil gældende principper. Det vil sige fuldt medlemskab med særlige betingelser for fiskeri og minedrift, der tilsammen udgør grundlaget for grønlandsk udenrigsøkonomi. Tiltrædelsestraktatens særprotokol for 10 år med virkning til udgangen af 1982 bør forlænges, således at Grønland også fremover kan have en særstilling vedrørende fri etableringsret, fiskeri ved grønlandske kyster mv. Det er et hovedargument, at hjemmestyret aldrig vil blive omsat i praktisk virkelighed, hvis ikke det grønlandske erhvervsliv udbygges kraftigt. De nødvendige investeringer kan kun komme ved kapitaltilførsel udefra, dvs. fra Danmark og EFs fonde, hvorfor Atassut ikke ser noget alternativ til fortsat EF-medlemskab. Yderligere betragtes tilknytningen til Europa som en udmærket modvægt til Grønlands geo-politiske placering mellem USA og Sovjetunionen.⁷

En blanding af ungdomsoprør og protest mod en for hastig udvikling efter vesteuropæisk mønster formaliseredes fra midten af 70-erne i partidannelsen, Siumut, ledet af efterkrigsgenerationens bedst uddannede med klart udtalte socialistiske sympatier og et formaliseret samarbejde med Socialistisk Folkeparti. Kravet var ikke selvstændighed, men selvstyre efter det færøske eksempel som forudsætning for en grønlandsk fremtid på egne vilkår, økonomisk baseret på fiskeri, fåreavl, minedrift mv. I marts 1979 nominerede partiet Finn Lynge, chef for Grønlands Radio, som kandidat ved EF-valget. I april gik partiet til valg på blandt andet et løfte om at holde folkeafstemning om EF-medlemskabet senest i 1982 inden særprotokollens udløb. Som kandidat for Siumut gentog Lynge løftet i EF-valgkampen og lagde vægt på, at perioden frem til 1982 bruges til at informere vælgerne om EF-medlemskabets vilkår og konsekvenserne af en udmeldelse, som anbefalet af Siumut. I konsekvens heraf understregede Lynge sit ønske om at repræsentere hele befolkningen i Europa-Parlamentet, dvs. at blive en art ambassadør i EF for det nyvalgte landsting. Som særlige forpligtelser angav han varetagelse af grønlandske interesser omkring fiskeri-zoner og -kvoter, afklaring af konsekvenserne af udmeldelse af EF og forberedelse af folkeafstemningen i 1982.⁸

7) Interview med Jørgen Hertling, den 3. maj 1979. Se også europa, nr. 3, 1979; Information, 16. maj 1979.

8) Interview med Finn Lynge, den 24. april 1979. Se også europa, nr. 5, 1979; Information, 16. maj 1979.

Finn Lynge og Jørgen Hertling blev de eneste deltagere i Grønlands EF-valg. Efter resultatet af landstingsvalget opgav de to småpartier at opstille egne kandidater og tilsagde Finn Lynge deres støtte. Det drejede sig dels om det fagforeningsbaserede Sulissartut Partiat, dannet i begyndelsen af 1979 og svært at skelne fra Siumut i dets politiske program, dels om det revolutionært marxistiske Inuit Ataqatigiit, dannet i 1976 i protest mod Siumuts hjemmestyre-politik. Partiet kræver Grønlands totale selvstændighed og sikkerhedspolitiske neutralitet.

Med 1972-folkeafstemningen og Siumuts klare sejr ved landstingsvalget i april 1979 in mente var det lidt overraskende, at Finn Lynge "kun" vandt med 55.2 pct. af de afgivne stemmer, men disse udgjorde til gengæld ikke mere end 1/3 af ialt 29.000 vælgere. Finn Lynge fik 5.118 stemmer mod 4.142 til Jørgen Hertling. Kommentarerne til valgresultatet varierede fra sammenligninger med 1972-folkeafstemningen som bevis for EF-modstandens svækkelse til afvisning af resultatets betydning for noget som helst. Imidlertid var de fleste enige om, at EF-valget i juni 1979 næppe vil blive retningssgivende for den planlagte folkeafstemning i 1982.⁹

Det vakte fortrydelse hos Siumuts danske søsterparti, at Finn Lynge ikke sluttede sig til den partigruppering af franske og italienske kommunister, som SFs repræsentant i Europa-Parlamentet har allieret sig med siden 1973. Og det vakte fortrydelse hos Folkebevægelsen mod EF, at Finn Lynge ikke fulgte dens fire repræsentanter i dannelsen af en såkaldt "teknisk koordinationsgruppe". I overensstemmelse med sine personlige synspunkter sluttede Lynge sig til den socialistiske partigruppering omfattende repræsentanter fra det danske Socialdemokrati og blev af gruppen indvalgt i Europa-Parlamentets landbrugs- og fiskeriudvalg og fik møderet som suppleant i udvalget for regionalpolitik. Herigennem har Finn Lynge fået adgang til informationer af praktisk interesse for Grønland og har i løbet af Europa-Parlamentets første år markeret sig som en central aktør i den tilstundende debat om Grønland og EF.

9) Se for eksempel Information; 11.-12. juni, Politiken, 12. juni; Berlingske Tidende, 15. juni 1979.

4. Den nordatlantiske konfiguration

Som medlem af EF indtager Grønland en særstilling i det nordatlantiske område op mod Nordkalotten. Norge og Island har som medlemmer af EFTA - det europæiske frihandelsområde - haft frihandelsaftaler med EF siden 1973. Færøerne fik i 1974 et næsten lignende arrangement, og Canada sluttede i 1976 en aftale med EF om økonomisk samarbejde. En nærmere præsentation af disse handels- og samarbejdsaftaler er samtidig en gennemgang af mulige alternativer for Grønland, hvis øsamfundet i 1982 beslutter sig for at kvitte EF-medlemskabet.

Som følge af et stærkt forbedret bytteforhold i 1973-74 fik Norge allerede fra frihandelsaftalens start et bedre resultat i samhandlen med EF end ventet. Udsigten til at blive storeksportør af olie og naturgas har yderligere bidraget til at gøre spørgsmålet om Norges eventuelle fremtidige EF-medlemskab inderligt uaktuelt. Indenrigspolitisk har ingen norske partier ønsker om en gentagelse af folkeafstemningen i september 1972, der efterlod svære modsætninger i norsk partipolitik.

Islands udenrigspolitik er ganske domineret af fiskeriets betydning for erhvervsliv og udenrigshandel. Under den såkaldte "torskekrig" med Storbritannien viste islændingene sig rede til at opsiges såvel Keflavik-basen og NATO-medlemskabet som frihandelsaftalen med EF i et sidste afgørende forsøg på at redde det økonomiske grundlag for fortsat selvstændighed. Island spillede højt spil og vandt.

Ved Danmarks tilslutning til EF fik Færøerne det privilegium, at spørgsmålet om medlemskab eller ikke kunne afvente resultatet af tre års betænkningstid. Realiteten viste sig anderledes barsk, idet Færøerne af statsretlige grunde måtte forlade EFTA samtidig med Danmark. Fra 1973 befandt Færøerne sig i et handelspolitisk ingenmandsland i forhold til EF og EFTA, tvunget til at handle, og ved årets slutning anmodede lagtinget om en frihandelsordning med EF. Aftalen trådte i kraft i september 1974, og hermed fik Færøerne en placering næsten svarende til de øvrige nordiske landes frihandelsrelationer med EF. Modifikationen er en rest-told på 20 pct., som dog ikke gælder i samhandlen med tidligere EFTA-lande,

dvs. med Danmark og Storbritannien.¹⁰

Canadas 23 millioner indbyggere udgør et rigt, moderne industri-samfund, der kun vanskeligt kan sammenlignes med svage øsamfund som Grønland (50.000), Færøerne (42.000) eller Island (220.000). Alligevel er der visse lighedstræk. Også Canada er meget opmærksom på problemer omkring det økonomiske fundament for en selvstændig stat, idet erhvervsstrukturen er tæt knyttet til USA. Med henvisning til ønsket om at modsvare "den amerikanske gigants massive og venskabelige eksistens" søgte Canada efter Storbritanniens op-tagelse i EF en nærmere tilknytning. Fra 1976 har Canada og EF en økonomisk samarbejdsaftale som en formel ramme omkring et tættere samarbejde om industriel udvikling, teknologi, videnskab, miljø, energi mv. Samarbejdsaftalen er et udtrykt politisk ønske om en snævrere økonomisk kontakt. Om dette viser sig muligt, må den frem-tidige udvikling afgøre, men en stigende handel med færdigvarer fra Europa og råvarer fra Canada forekommer sandsynligt.

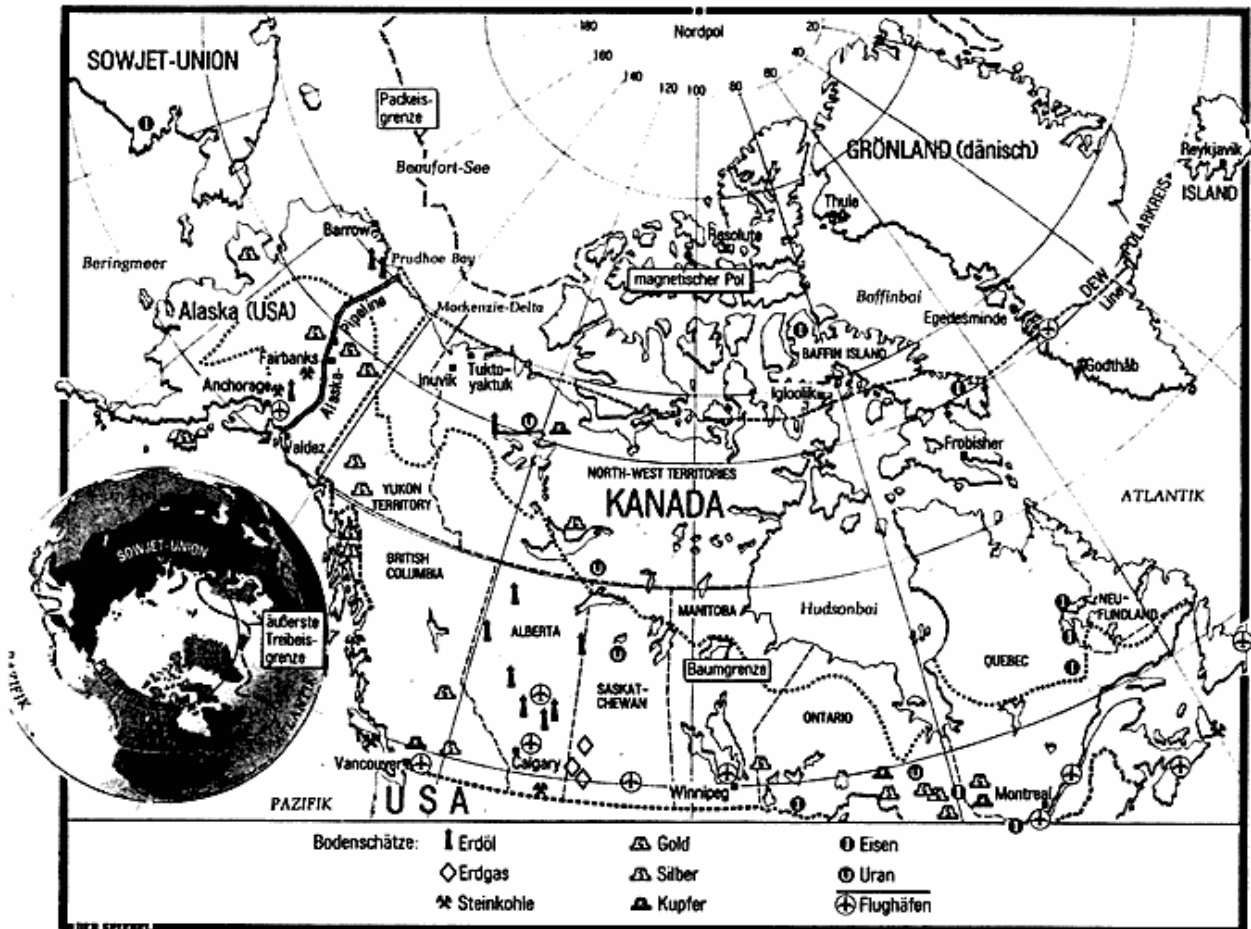
I 1970'erne byggede amerikanerne en 1262 kilometer lang rør-led-ning fra Proudoe Bay i nord over tundra, bjergkæder og floder til en pris af 9 milliarder dollars for effektivt at kunne udvinde Alaskas olieforekomster, anslået til 9.6 milliarder tønner. (Se kort 1).

I 1980'erne vil canadierne udnytte "deres Alaska", the North-West Territories, den nordøstlige ø-struktur grænsende til Nord-polen og Grønland. Med investeringer på 40 milliarder dollars på-regnes en olieproduktion fra 1990 på 1 million tønner daglig, nok til at forsyne Canada. De anslåede forekomster i området mod Grøn-land og i Beaufort-havet er 53 milliarder tønner. Hertil kommer planer om at forbinde Ontario med de arktiske gaskilder via 3700 kilometer rør-ledning tillige med transport af nedkølet eller flyd-ende gas i kæmpisbrydere, der let og ubesværet kan sejle i is på over 2 meters tykkelse. Ud over olie og naturgas forventes en stor-produktion af kul, jernmalm, bly, zink, asbest, kobber, sølv, guld og uran.¹¹

I et skøn over de iagttagelige og forventede virkninger på læng-ere sigt trænger specielt to forhold sig på: de miljømæssige og

10) EF-kommissionen, Færøerne, Danmark og EF, København 1976, p. 23.

11) "Gold im Eis", Der Spiegel, nr. 27, 1980.

Kilde: Der Spiegel, nr. 27, 1980.

og sikkerhedspolitiske effekter. Det er kendt fra tilsvarende vækstcentre andre steder i verden, at en kraftig produktionsudvikling har store bi-virkninger på natur, klima, dyreliv og ur-befolkning. I Canada er det eskimoiske samfund på ca. 65.000 allerede stærkt truet, og blot små uheld ved forsøgsboringer, der i disse områder foregår under særdeles vanskelige vilkår kun muliggjort af den teknologiske udvikling, kan ødelægge fugletræk, fiskebestande osv.¹²

Fra grønlandsk side er der allerede protesteret mod blandt andet de økologiske skadevirkninger af kontinuerlig isbrydertransport langs Vestgrønland.¹³

12) John Dyson, The Hot Arctic, Little, Brown and Co., 1980.

13) Finn Lyng, "Nye kæmpeisbrydere trussel mod Grønland", Politiken, 2. april 1980.

Det andet forhold er dette potentielle vækstcenters placering midt i et militært veludrustet område, fem gange større end Middelhavet. Hvis en globus betragtes fra oven, er den korteste vej fra Pittsburg, Denver og San Francisco til henholdsvis Bratsk, Novosibirsk og Magnitogorsk via Nordkalotten. Dette gælder også for bombefly og missiler. Parallelt med 70. breddegrad har NATO opbygget en kæde af varslingsstationer - "Distant Early Warning Line" - fra Alaska over Grønland (Thule) til England (Flyingdales Moor). Eksisterende varslingsstationer kan suppleres med satelitter, men overflødiggøres næppe i det arktiske område, hvor et høj-teknologisk militært beredskab er under udvikling. Siden den amerikanske atomubåd "Nautilus" i 1958 sejlede under Nordpolen, og den russiske atom-isbryder "Arktika" i 1977 pløjede sig gennem polarisen, er Nordkalotten en potentiel fremstødslinie for en moderne marine som den sovjetiske. Alene på den baggrund er Færøernes, Islands, og Grønlands fortsatte tilhørsforhold til NATO næppe åbent for debat, så lidt som henholdsvis Canadas og Norges sikkerhedspolitiske forankring i NATO.

5. Krigen om fiskerettigheder

Uoverensstemmelserne på fiskeripolitikens område "bunder jo - når alle omsvøb skæres bort - i hvert enkelt lands interesser i at sikre sig størst mulige fangstmængder med henblik på at opretholde eller udvide fiskeriet.¹⁴ Denne fiskeriministerielle definition af "krigen" om fiskerettighederne er møntet på konflikten EF-landene imellem vedrørende udformningen af en fælles politik, men gælder så meget desto mere for Færøerne og Island, der begge henter ca. 95 pct. af deres eksportindtægter ved salg af fisk og fiskeprodukter, og for Grønland, hvor godt halvdelen af eksporten er fisk og fiskeprodukter til især Danmark og i anden række USA - kun lige nok til at betale for importen af mad, tøj, sko og nydelsesmidler.¹⁵

Siden 1973 har FNs havretskonference holdt årlige sessioner med det formål at skabe retsregler for økonomisk udnyttelse af havene. Problemerne er mange og uenigheden fortsat stor. Imidlertid blev

14) Fhv. fiskeriminister Svend Jakobsen, "Fiskeriets fremtid knyttet til EF", Provinsbankens Temablad, nov. 1979, p. 3.

15) EF-kommissionen, Kort og godt om EF, 1979, afs. 1604, 6 (afsnit om EF og Grønland).

der relativt hurtigt skabt konsensus mellem de store kyststater - USA, Sovjetunionen, Kina, Brasilien, EF-landene m.fl. - om at etablere zoner, der strækker sig 200 sømil fra den linie, der benyttes til markering af territorialfarvand, og inden for hvilken den pågældende kyststat kan udøve kontrol over udnyttelsen af naturressourcer. I 1976-77 indledtes en dramatisk udvikling i retning af at udstrække eksisterende fiskerigrænser til 200 sømil, og udviklingen byder fortsat på dramatik. EF-landene indførte udvidede fiskeri-zoner fra januar 1977, herunder for dele af kysten omkring Grønland. Fra maj 1980 blev den nye fiskerigrænse udvidet til at dække havet omkring Grønland, også nord for den 75. breddegrad ved vestkysten og 67. breddegrad ved østkysten. Som det ses af kort 2 vil den grønlandske, islandske og norske zone "støde sammen", et problem der yderligere kompliceres af Jan Mayen, der fra dansk side hævdes at være en ubeboet klippeø. Norge har foreløbig vundet første runde i form af en aftale med Island, hvor en midterlinie Island - Jan Mayen er godkendt.

Kort 2

Kilde: Weekendavisen Berlingske Aften, 4.7. 1980.

Traditionelt har EF-landenes fiskere under ét hentet omkring 1/3 af deres fangster i havområder, der nu er omfattet af tredielandes zoner. Derfor har EF været ivrig efter at indgå aftaler med disse

tredielande om gensidige fiskerettigheder. Sådanne byttehandler forudsætter naturligvis et vist minimum af enighed EF-landene imellem, men netop fiskeripolitikken har været præget af konflikt siden 1977. En væsentlig del af baggrunden herfor, er de britiske fiskeres ikke uberettigede frygt for permanent at være lukket ude fra især islandske fangstområder og til dels norske. Som kompensation kræver de monopol på en stor del af den britiske zone, der vel at mærke udgør 60 pct. af det nugældende EF-hav (Grønlands zone fra-regnet). Da de fleste andre landes fiskere - danskere, tyskere, hollændere osv. - traditionelt har hentet en betydelig del af deres fangster i den britiske zone, kræver disse lande med Rom-traktaten i hånden, at alle EF-landes fiskere får samme rettigheder i EF-havet.

Reaktionen fra den britiske Labour-regering frem til regerings-skiftet i maj 1979 var stejl afvisning, delvis støttet af Irland, der har 20 pct. af EF-havet. Britiske krav om monopol på fiskerettighederne inden for de første 50-100 sømil er blevet blankt afvist. Kommissionens kompromis-forslag siden 1977 er at opdele EF-havet i geografisk betingede fangstområder forskellig fra de nationale 200 sømil zoner og at tildele hvert EF-land totalfangstmængder (TACs) for hver fiskeart pr. område. Grundelementerne i et sådant system er faktisk blevet etableret i løbet af de senere år, men bliver først for alvor operativt, når fiskerettighederne i Nordsøen er fordelt. Kommissionens forkærlighed for et så kompliceret system er bl.a. ønsket om at opbygge en effektiv mekanisme til regulering af fiskeriet og undgå overfiskning. Samtidig giver det mulighed for at skåne fiskerierhvervet i bestemte egne, der ellers ville være truet på deres fortsatte eksistens.

Reaktionerne fra tredielande har været blandede. For overskuelighedens skyld kan man tale om islandsk isolation og norsk samarbejdsvilje. Island kræver og håndhæver eksklusive fiskerettigheder i den islandske 200 sømil zone og har ikke ønsket at aftale gensidige fiskerettigheder med EF. Som begrundelse for at isolere sig har Island henvist til begrænsninger for at bevare eller genopbygge fiskebestandene. Når islandske fiskere bliver inden for deres zone kan der af kapacitetsmæssige årsager ganske enkelt ikke ske overfiskning; men den islandske holdning kan meget vel skyldes erindringer om "torskekrigen". Islands frihandelsaftale med EF trådte

formelt i kraft i 1973, året efter "torskekrigens" startsignal i form af Islands ensidige udvidelse af fiskeriterritoriet til 50 sømil. Frihandelsaftalens praktiske betydning afhang ganske af en protokol om fiskeeksporten til det europæiske marked. Først i 1976, efter bilæggelsen af "torskekrigen", godkendte EF denne protokols ikrafttræden. EFs skridt blev af Island opfattet som et våben i kampen for at tvinge islændingene til forhandlingsbordet. Siden har kontakten til EF indskrænket sig til halvårlige møder i en fælles komité, hvor kun tekniske detaljer i frihandelsaftalen er blevet gennemgået. Også østlandene har isoleret sig. Efter flere forsøg på at få aftaler i stand brød forhandlingskontakten sammen. Herefter er østeuropæiske fiskere udelukket fra EF-havet, inklusive den grønlandske zone, hvor der traditionelt blev drevet et ganske betydeligt fiskeri. Til gengæld er EF-landes fiskere, for eksempel bornholmske fiskere, udelukket fra polsk-østtyske dele af Østersøen.

Norge har fra starten været imødekommende og samarbejdsvillig. Allerede i efteråret 1976 blev en rammeaftale for gensidige rettigheder færdigforhandlet. At den først formelt trådte i kraft i marts 1980 skyldtes britisk obstruktion og har ikke hindret, at aftalen faktisk er blevet fulgt i vidt omfang.¹⁶ Den indeholder godkendelse af gensidige fiskerettigheder, årlige kvotefastlæggelser efter forhandlinger, licensudstedelser af hver zones myndigheder, respekt for bestræbelserne for at bevare fiskebestandene samt en vis bestræbelse for at samordne reglerne for fiskeri i de to zoner. Det norske eksempel på samarbejde er siden 1977 blevet fulgt af Sverige, Færøerne og Canada, og der er årligt forhandlet gensidige fiskerettigheder i form af kvotefastlæggelser og licensudstedelser.

I EF-tiltrædelsestraktaten anerkendte EF en 12 sømil national fiskeri-zone omkring Færøerne for en 10 års periode, medens andre dele af den fælles fiskeripolitik af gode grunde aldrig har været gældende for Færøerne. Imidlertid betød realiseringen af de nye 200 sømil zoner, at det traditionelle færøske fjernfiskeri blandt andet ved Grønland, i Nordøsøen og Skagerak blev truet ganske alvorligt. Færøernes eneste mulighed var at bytte fiskerettigheder. I

16) Agence Europe, 4. marts 1980.

marts 1977 underskrev Færøerne/Danmark en rammeaftale med EF og har siden forhandlet årlige kvoter med EF og med tredielande, for eksempel Norge. Denne fremgangsmåde til trods, er færøske fjernfiskere i stigende grad blevet henvist til deres egen zone med produktionsnedgang, stagnation i eksporten og kraftig udlandsgæld til følge, medens Canada, Island og Grønland i de senere år har kunnet øge deres eksport.¹⁷ Ikke mindst begrænsningerne i fiskeriet ved Grønland har medført et "lidt ømtåleligt" forhold de to øsamfund imellem samt kritik af Danmark for at sætte færøske interesser i anden række.¹⁸

Også Grønland fik 12 sømil nationale fiskeri-zoner som medlem af EF, og efter 1982 vil de sandsynligvis blive gjort permanente som led i en fælles fiskeripolitik. Derimod er det mere problematisk, hvorledes Grønland bedst udnytter den nye 200 sømil zone omkring øen. Vælger man at følge det islandske eksempel og kræve eksklusive rettigheder, bliver udmeldelse af EF en nødvendig forudsætning. Imidlertid har Grønland langt fra den samme balance mellem fiskeri-kapacitet og fiskebestand i egen zone som Island, og selv grønlandske fortalere for eksklusiv-rettigheder er ikke gået længere end til at nævne en 100 sømil national zone, samtidig med en påpegning af muligheden for at "sælge" fiskerettigheder i den øvrige del af grønlandsk fiskeriterritorium.¹⁹

Følger Grønland det norske samarbejds-eksempel kan dette ske som EF-medlem eller ud fra en løsere tilknytning. Som medlem af EF har Grønland kunnet og vil fremover i stigende grad kunnet tilbyde fiskerettigheder - direkte til andre EF-lande eller indirekte via EF til tredielande - under forudsætning af, at EF præsterer passende modydelser i form af at sikre Grønland de bedst mulige afsætningsvilkår for fisk og fiskeprodukter, kapitaltilskud på gunstige betingelser fra diverse fonde osv. Uden for EF vil Grønland med en

17) Poul Tørring, "Øget råvaregrundlag fra andre arter", Provinsbankens Temablad, Nov. 1979, p. 29.

18) Kritikken fremføres af de to folketingsmedlemmer, Pauli Ellefsen (Sambandspartiet) og Jakob Lindenskov (Socialdemokratiet), i Det ny Notat, 7. årgang, nr. 124/125, 4.7. 1980, pp. 14-15; Torben Nielsen, "Færøerne, et moderne velfærdssamfund", Økonomisk Perspektiv (privatbanken), nr. 23, 1979, pp. 7-9.

19) Lars Emil Johansen, "Vi skal frigøre Grønland fra det ufrivillige EF-medlemskab", Det ny Notat, 6. årgang, nr. 54, 30. marts 1979, p. 6.

frihandelsaftale efter norsk-islandsk-færøsk mønster på tilsvarende måde kunne sikre sig modydelse til gengæld for fiskerettigheder.

Siden Siumut-partiets valgsejr i 1979 har kritikken mod EFs fiskeripolitik især koncentreret sig om to forhold, nemlig manglende information og utilstrækkelig kontrol. Både den danske regering og EF-Kommissionen er blevet kritiseret for mangelfuld konsultation med hjemmestyret, senest i forbindelse med et omstridt færøsk rejsefiskeri ved Østgrønland. Kommissionen har afvist kritikken og henvist til, at grønlandske myndigheder i alle tilfælde er blevet konsulteret på behørig vis.²⁰ Den danske regering har svaret, at de grønlandske hjemmestyre-myndigheder har en stående invitation til at deltage i fiskeriforhandlinger i EF og bør benytte sig deraf. Imidlertid synes både hjemmestyre og grønlandsministerium at være holdt i uvidenhed om Rådets godkendelse af omtalte rejsefiskeri, eftersom en embedsmand fra udenrigsministeriet tilsyneladende har glemt at berette videre om sine møder i Ministerrådets regie. Hvis disse oplysninger er korrekte, er det ikke EFs fiskeripolitik, men det centraladministrative koordinationssystem i København, der lider af defekter.²¹

Kritikken af manglende kontrol med de faktiske fangstmængder er ikke specielt grønlandsk, men er rejst fra mange sider. Ikke mindst EF-Kommissionen opfatter det som temmelig formålsløst at etablere et kompliceret system af kvoter i diverse områder udspecificeret på fiskearter, hvis det ikke suppleres med et effektivt kontrolsystem. De første skridt i denne retning blev taget af EFs fiskeriministerråd i januar 1980, idet både fiskeskippere og medlemslandenes myndigheder med virkning fra begyndelsen af året pålægges en pligt til at registrere fangster og videregive disse informationer.²² Imidlertid er dette system langt fra perfekt, hvilket på uhyre dramatisk vis blev demonstreret for den grønlandske befolkning i februar 1980.

Tre tyske fabrikstrawlere blev i midten af februar grebet på fersk gerning i ulovligt torskefiskeri i stor stil til en værdi af

20) Agence Europe, 20. juni 1980; EP-Avisen, nr. 6, 1980, p. 2.

21) Oplysningerne stammer fra Det ny Notat fra 30. maj, 13. juni og 20. juni, 1980, der med stor ildhu har fulgt sagen op, efter at den blev rejst af Finn Lynge.

22) Agence Europe, 28. januar 1980.

adskillige millioner kroner. To skibe blev opbragt og fiskeskipperne dømt ved retten i Nuuk. I dommens præmisser siges, at "vi står over for kapitalstærke udenlandske selskaber, der bevidst og kynisk forsøger at berøve et svagt samfund sit eksistensgrundlag".²³ Den danske grønlandsminister talte om "erhvervsmæssigt tyveri af særlig grov karakter" og tog kontakt med den tyske regering, der kaldte det passerede "utåleligt". Landsstyreformand Motzfeldt talte om brud på tilliden mellem Grønland og EF, fordi der var tale om bevidst brud på kvoter, tildelt af EF. Atassuts formand mente derimod, at EF af gode grunde ikke kunne hæfte for et medlemslands ugeringer.²⁴ Grønlands Europa-parlamentsmedlem talte om EFs ansvar for skærpet overvågning og fik under en rejse til Bremerhaven, hjemsted for de dømte fabrikstrawlere, "det bestemte indtryk", at der årligt fiskes 50.000 tons torsk ulovligt, svarende til en værdi af én milliard kroner.²⁵

De her citerede officielle meningstilkendegivelser er sandsynligvis udtryk for en udbredt fornemmelse i den grønlandske vælgerbefolkning af, at EF-medlemskabet ikke nødvendigvis er en garanti og beskyttelse af den grønlandske økonomi, men kan være et dække for bevidst misbrug og regulær udbytning. Unilever-koncernen har som ejer af de dømte fabrikstrawlere ydet et væsentligt bidrag til at forstærke en i forvejen udbredt skepsis til fordelene for Grønland ved at indgå i EFs fiskeripolitiske arrangementer.

6. EF-medlemskabets aktuelle indhold

Den 30. maj 1980 nåede EFs Råd af udenrigsministre frem til enighed om en omfattende pakkelse, der vil få konsekvenser for EFs fremtidige udvikling og dermed for det grønlandske EF-medlemskab. Kriseforligets væsentligste element var en reduktion af det britiske bidrag til EFs budget med omkring 10 milliarder kroner årligt i de kommende tre år. Når Grønland i 1982 skal tage stilling til fortsat medlemskab, vil EF bestå af 10 vesteuropæiske stater omfattende både det nytilkomne Grækenland og et - formentlig - mere tilfreds

23) Weekendavisen Berlingske Aften, 29. febr. 1980. Oversigtsartikel ved Karl Erik Jeppesen, hvorfra der her er citeret

24) Ibid.

25) Finn Lyngé i Det ny Notat, nr. 131, 13. juni 1980.

For det andet er budgetforligets gennemførelse politisk og praktisk knyttet sammen med EF-samarbejdets udvikling i øvrigt. For enhver britisk regering er det politisk uacceptabelt at skulle være den største nettobidragyder til en fælles landbrugspolitik, der forsat sluger tre fjerdedele af EFs årlige budget. Mod at opnå betydelige betalingsnedslag har Storbritannien til gengæld lovet at "sikre fællesskabsbeslutningers rettidige vedtagelse og især, at beslutninger om landbrugspriser vedtages i tide forud for hvert høstår".²⁶ Af kontant betydning for Grønland er etableringen af en ny markedsordning for fårekød i form af garanterede minimal-priser og produktionspræmier for at hindre overskudslagre.²⁷

Mere betydningsfuldt er budgetforligets forpligtelse til at søge enighed om en fælles fiskeripolitik inden udgangen af 1980. Grundlaget er kommissionens forslag om kvoteringer ledsaget af kontrolforanstaltninger og strukturpolitiske tilskudsordninger. EF-landene er dog enige om, at særlige hensyn må tages til 1) traditionelle fiskerettigheder, 2) specielle behov i områder med stor afhængighed af fiskeri og fiskeindustri samt 3) tab af fiskerettigheder til tredielande.²⁸ Disse særlige hensyn er et første skridt til at afhjælpe det britiske fiskeris problemer, og det kan med rimelighed forventes, at en fælles politik heller ikke vil forfordele grønlandske fiskere sammenlignet med andre EF-landes fiskere.²⁹

Grønland er i henhold til 1972-aftalen holdt uden for EFs markedsordning for fisk i form af støtteopkøb og eksportstøtte, og Grønland kan ved en forlængelse af aftalen ud over 1982 også fremover holde sig uden for et arrangement, der ikke er specielt relevant for det grønlandske fiskeri. Værdien af et fælles marked for fiskeprodukter er først og fremmest bedre afsætningsmuligheder. EF-

26) Punkt 9 i "Text of compromise on "British Problem", Agence Europe, 31. maj 1980.

27) Dens effekt i kontante udbetalinger er svær at overskue, men ordningen kan meget vel blive kostbar, se The Economist, June 7, 1980, pp. 53-54.

28) "Text of the Declaration on the Common Fisheries Policy", Agence Europe, 31. maj 1980 (Pkt. 2).

29) I kommissionens pjece om "Grønland og EF" fastslås, "at EF-toldunionen har betydet, at den grønlandske fiskeeksport årligt har givet en merindtægt på ca. 12 millioner kroner" (pp. 16-17). Dette skal ses i forhold til en samlet eksport på godt 500 millioner og betaling af toldafgifter på 2 millioner kroner (af import på 7-800 millioner). Regnskabsopstillingen er dog let dubiøs, da Grønlands EF-medlemskab sammenlignes med normal tredielands-status og ikke med EFTA-landenes frihandelsaftaler eller Færøernes status.

medlemskabet sikrer en toldfri adgang for den grønlandske eksport, men også et frihandelsarrangement efter norsk-islandsk-færøsk mønster kan garantere fri adgang til det europæiske marked. Fordelene ved medlemskab er i så henseende få og små målt i kroner.³⁰

Hvis EF-landene fra 1981 enes om en fælles fiskeripolitik, vil dette formentlig indebære en relativ kraftig omlægning af strukturpolitikken. Denne har eksisteret siden 70'ernes begyndelse med beskedne subsidier fra Landbrugsfondens (FEOGA's) struktur-sektion for at "fremme en rationel udvikling af fiskeriet". Som led i en fælles fiskeripolitik vil det være naturligt at kanalisere de største beløb til områder, hvor bevaringsforanstaltninger virker særlig hårdt for fiskeri og afledte industrier. Det må derfor uanset ordningens beløbsmæssige omfang forventes, at Grønland også fremover kun vil modtage beskedne beløb ad denne vej. Hidtil har grønlandske fiskeskippere og fiskeindustrier modtaget en snes millioner.

Derimod har Grønland siden 1973 modtaget støt voksende beløb fra EFs Regionalfond, Socialfond og Investeringsbank, ialt 666 millioner kroner pr. 1. april 1980, svarende til omkring halvdelen af de årlige danske bruttooverførsler via finansloven. Grønland er regionalpolitisk kategoriseret som et af de mest betrængte områder i EF ligesom for eksempel Syditalien, og Grønland har siden fondens start i 1975 modtaget 208 millioner kroner. Fra Socialfonden til fremme af erhvervsfaglige uddannelser er der modtaget i alt 144 millioner kroner. Disse beløb er fordoblet med langfristede og lavt forrentede lån fra Investeringsbanken, ialt 329 millioner kroner anvendt til bygning af havne, pakhuse, elværker, tankanlæg, skibsværfter, hospitaler, skoler, flyvepladser, broer og telekommunikation (UHF). Socialfondsmidlerne er især brugt til specialarbejder- og lærlingeuddannelser, men det har afstedkommet kritik blandt andet fra Kommissionen, at tilskuddene er blevet modregnet med ca. 50 pct. i de nationale danske bevillinger.³¹

Fællesmarkedets principper om arbejdskraftens fri bevægelighed og den fri etableringsret har ikke mærkbart berørt det grønlandske samfund som medlem af EF, hvorimod de mange danske gæstearbejdere

30) Ibid.

31) Kommissionen, Grønland og EF, 1978. Kritik fra kommissær Finn Gundelach gengivet p. 22.

på Grønland og danskeres brug af den fri etableringsret på bekostning af grønlandske erhvervsdrivende har skabt mange problemer og fortsat vil volde bryderier, hvad enten Grønland er EF-medlem eller ikke.

Derimod vedrører kapitalens fri bevægelighed forholdet til EF på en særdeles kontant måde, idet en eventuel udvinding af olie-, gas- og mineralforekomster kræver meget betydelige investeringer, som nødvendigvis kun kan komme udefra. EF per se kan kun i et vist omfang bidrage, men eksempelvis kan kreditter fra Investeringsbanken til infrastrukturprojekter bane vejen for risikovillig kapital fra for eksempel Den tyske Forbundsrepublik og Holland. Samme mekanisme kan tænkes anvendt af Nordisk Råd, der via Den nordiske Investeringsbank kan skabe forudsætninger for profitable projekter for eksempelvis norske olie-penge. Også amerikanske eller canadiske firmaer kan tænkes at være interesseret ikke mindst efter, at det canadisk ejede mineselskab "Greenex" synes at have forvandlet "Den sorte Engel" i Mamorilik til en regnskabsmæssig "guldmine". Selv til "North Slope Borough's" olierige inuit-befolkning er rygget nået - se kort 2. På konferencen i Nuuk i juni 1980 for alle eskimoer på Nordkalotten tilbød inuit-kommunen i Alaska at investere millionbeløb i Grønland via "the Arctic Slope Company", angiveligt med det formål at skabe økonomisk grundlag for grønlandsk udtræden af EF og som et praktisk skridt henimod et tværnationalt inuit-samarbejde.³²

Det var en del af Siumut's valgprogram, at der ikke blot skal holdes folkeafstemning om EF-medlemskabet, men at råstofpolitikken skal tages op til revision med henblik på at sikre grønlænderne retten til undergrunden. Under hjemmestyre-forhandlingerne blev dette kontroversielle spørgsmål om værdierne i Grønlands undergrund foreløbig løst ved en aftale om at være enige om at være uenige. Herefter træffes alle væsentlige beslutninger på råstofområdet af et fælles dansk-grønlandsk råd, hvor der er gensidig veto-ret. Danske forsikringer om, at den grønlandske veto-ret kun kan ophæves i tilfælde af en katastrofal energikrise eller krigssituation, virker ikke mere overbevisende end at de fortsat diskuteres.

32) Rolf Bagger, "Politisk opbrud i det strategisk betydningsfulde Nordkalot-område", Weekendavisen Berlingske Aften, 4. juli 1980.

Fællesrådet har blandt andet holdt møder om de grønlandske uranforekomster, der som eksportvare kan blive endda meget værdifulde i fremtiden. Skulle Danmark beslutte sig for at bygge kernekraftværker, får disse uranminer naturligvis en ganske særlig betydning. Hidtil har igangværende forsøgsboringer i Kvanefjeldet ved Narssaq givet tilfredsstillende resultater, og boringer udvides måske til Illimausaq-intruisionen, hvor der potentielt findes meget store uran-mængder. Imidlertid er der i regeringspartiet Siumut en udbredt modstand mod en kapitalintensiv forarbejdningsindustri med meget store investeringer og tilsvarende hurtig profit, idet antallet af arbejdspladser vil blive relativt få og forbeholdt særligt veluddannede specialarbejdere og teknikere. Endvidere bevirker sociale og miljømæssige hensyn, at der ikke mindst i Narssaq er uvilje imod råstofudvinding i større stil.³³

7. Grønlands alternativ til EF-medlemskab

Om Grønland har brug for EF-medlemskabet eller EF i virkeligheden har mere brug for Grønland vil blive afgjort i de kommende par år og definitivt af den grønlandske vælgerbefolkning ved den bebudede folkeafstemning i 1982. De behandlede forhold i denne artikel omkring især sikkerheds-, fiskeri- og råstofpolitikken skulle være tilstrækkelige til at fastslå, at Grønland har andre muligheder end fortsat EF-medlemskab, og at 1982-folkeafstemningen vil blive et valg mellem realistiske alternativer. Intet i ord eller handling kan tolkes i retning af ønsker om at "straffe" grønlænderne, hvis de beslutter sig for at opsiges et EF-medlemskab, som de aldrig har vedkendt sig. Tværtimod kan eksemplerne fra EFTA-lande som Norge eller Island eller fra det andet øsamfund i rigsfællesskabet, Færøerne, anføres som belæg for eksistensen af et realistisk alternativ til fuldt medlemskab. Et frihandelsarrangement under en eller anden form vil sikre grønlænderne fortsat adgang til det europæiske marked for deres eksport, og med et 200 sømil fiskeriterritorium og mulighed for udvinding af stærkt efterspurgte råstoffer vil Grønland næppe kunne undgå at stå forholdsvis stærkt i forhandling-

33) Nogle af disse synspunkter er fremført af Kaj Kleist (formand for Siumut /Danmark) "Grønlandsk nej til uranbrydning", Politikens kronik, 20. juni 1980. Lars Emil Johansen (formand for Siumut/Grønland), Det ny Notat, 30. marts 1979.

er med EF om fiskerettigheder og andre rettigheder til gengæld for passende modydelser. I de fleste andre henseender har valget mellem EF-medlemskab eller ikke-medlemskab en nærmest teoretisk betydning for den grønlandske hverdag. Langt snarere er ønsket om at udtræde af EF forbundet med en nationalfølelse, som er blevet formuleret med disse ord:

"Vi har gennem alle årene oplevet en uhyggelig fjernstyring fra Danmark, og efter at vi har fået hjemmestyre, kan vi ikke acceptere at blive fjernstyret af et kæmpemæssigt foretagende som EF"

(Jonathan Motzfeldt, landsstyreformand)